Тодоровден

Именици: Тодор, Тодора, Теодора, Теодор, Тошо, Божидар, Божидара, Божанка, Дарина, Божо, Доротея

Тодоровден се отбелязва в първата събота от Великденските пости. Тази година той се празнува на 16 март.

На този ден църквата почита паметта на Свети Теодор Тирон. Според поверието, по време на гоненията на християните император Юлиан Отстъпник продължавал да иска връщането на езичеството. Знаейки, че 40 дни преди Великден християните спазват строг пост, той решил да се подиграе с тях и да ги застави да ядат идоложертвена храна. Юлиан наредил на градоначалника на Константинопол да напръска тайно с кръв от езически жертвоприношения всички постни храни на пазара, така че християните, макар и без да знаят това, да се осквернят и да бъдат подиграни. Тогава Свети Теодор Тирон се явил на патриарх Евдоксий и му известил наредбата на Юлиан Отстъпник. Предупредени своевременно, християните се хранили с варено жито. Юлиан разбрал, че замисълът му е разкрит, останал посрамен и пуснал неосквернена от езичниците стока на пазара. В православния календар има общо шестима светци, носещи името Тодор, но в народното съзнание не се прави разлика между тях и се почита Св. Тодор в нарочен ден, който е подвижен, според Великден – първата събота от поста. Макар и не толкова голям светия-покровител – като Св. Георги, Св. Димитър, Св. Николай, все пак Св. Тодор заема важна част от народните обичаи и е важен за всички пролетни ритуали, за смяната на зимата с пролетта и свързаното с нея плодородие.

Тодоровден отново е празник на ръба на времето. Заедно с преминаването към пост и въздържание, се прекрачва и границата между сезоните, природата се настройва за смяна, за обръщане към ново начало. Затова народът вярва, че на този ден Св. Тодор обхожда на своя кон пролетното поле да провери растат ли посевите, сетне забива копието си в земята, връзва за него коня, съблича девет кожуха и отива при Бога, за да моли за лято. Българският народ свързва Тодоровден най-вече с надеждата за плодородие.

Денят се отбелязва с тържествено почитане на коня и с кушии (надбягвания с коне), защото Св. Тодор е покровител на конете. Конят е почитан от най-стари времена заради неговата вярност и преданост. Животното има свръхсила да бъде недосегаемо за зли духове, вили, самовили, караконджули. Човек на кон може да се спаси от тях или да бъде предупреден по-отрано, защото конят предусеща отдалеч присъствието на злия дух, рие с копита, застава на едно място, отказвайки да тръгне и така предупреждава стопанина си.

Обичаите на този ден се разпределят между жените и мъжете. Централно място заемат младите булки, които започват да се наричат невести и получават правото да месят хляб в мъжовата къща. Изпеченият от тях обреден хляб, с формата на кон или подкова, се маже с мед и по него се залепва варена царевица. Хлябът се проверява от свекървите и от него се раздава на близките. В старо Габрово Тодоровден е бил празник за подпомагане на младите семейства. Известен е с обичая „малка сватба“ или „краваи“. Всяка млада булка, женена през последната година, събира на този ден подаръци и краваи. Всеки дарява обикновен или симитен кравай и подарък. „Гол“ кравай не се подарява, казвали старите габровци. Най-големият и хубав кравай трябва да е от кръстника. Булката черпела гостите с вино и филийка от симитен кравай, намазана с хайвер и украсена с маслини. Сред подаръците на габровци за булката били тенджери, сахани, тави, тепсии, паници, а в по-ново време – чаши, чинии, сервизи, ножове, легени, чайници. В неделята след Тодоровден булката кани роднини и близки на обяд. Младоженците гощавали гостите с постна храна, понеже текат Великите пости. На другия ден след „малката сватба“ младоженците вече остаряват и наименованието „млада булка“ не се ползва. Докато жените изпълняват своите ритуали, мъжете се подготвят за надбягването с коне.

Мъжете стават още в зори, сресват и кичат най-хубавите си коне с шарени конци, мъниста и пискюли. На някоя просторна поляна вече е премерено и маркирано трасето на надбягването, цялото село се е събрало за напрегнатото зрелище. След надбягването, на което печели най-бързият, следва награждаването – торба хубав зоб, венец, който момите са изплели и не на последно място – всеобщото уважение и признание. Конниците и победителят правят почетна обиколка из село, съпроводена с благословия от стопаните. А сетне първенецът дава почерпка в своя дом. Както му е редът, всичко завършва с хоро, в центъра на който са ездачите. Чрез конните надбягвания се извършва своеобразна демонстрация на мъжките качества на ергените, на готовността им да встъпят в брак.

Свети Тодор покровителства раждаемостта и плодовитостта, затова през цялата Тодорова седмица се гадае за любов и сватби. ◆